

De dood van Murat Idrissi

TOMMY WIERINGA

*De dood
van Murat Idrissi*

© Tommy Wieringa, 2017
© Hollands Diep, Amsterdam 2017
© Omslagfoto: Education Images/Getty
Boekverzorging: Martien Frijns, Doetinchem
Foto auteur: ©Frank Visschedijk

ISBN 978 90 488 3686 4
ISBN 978 90 488 3687 1 (e-book)
NUR 301

www.hollandsdiep.nl
www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie,
microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

voor channa
hoogl. 1:15-17

ZO BEGINT HET

Diep in de tijd. Het kalme ademen van miljoenen jaren. Een binnenzee droogt op, verdampt onder de laaiende zon; het waterbekken wordt een zoutwoestijn. Sol Invictus. De schroeiende hitte van een diepe woestijn – regen verdampt nog voor hij de grond raakt, een fijne nevel van mineralen daalt op het aardoppervlak neer.

En dan, aan het eind van dat stille, bewegingloze tijdperk, is er niemand om het wonder te aanschouwen van de tektonische breuk in de landmassa, de opening tussen de Atlantische Oceaan en wat de Middellandse Zee zal

zijn. Schuimend en kolkend breekt het water door de opening en stort zich in de zoutwoestijn beneden, het peil stijgt meters per dag.

Eerst stroomt het bekken vol van Gibraltar tot aan Sicilië, dan volgt het oostelijke deel, tot aan de kusten van Turkije en de Levant. Mare Nostrum. Yam Gadol. Akdeniz. Gekartelde bergtoppen steken er als eilanden bovenuit.

Al is de breuk tussen de Euraziatische en Afrikaanse Plaat maar een kras in de aardkorst, ze scheidt de werelddelen resoluut. Hier is hier en daar is daar.

De neanderthalervrouw wier gebeente op een dag gevonden zal worden in een grot in de Rots van Gibraltar, kan vanaf de flank van haar berg de berg aan de overkant zien: Jebel Musa, trillend in het licht. Ziet ze tekenen van menselijk leven daar? Zuilen van rook aan de horizon? Heeft ze *gedachten* over de ander?

Het leven daar raakt niet aan het hare. Te ver weg.

Zestig kilometer lang is de Straat van Gibraltar, en op haar smalst maar veertien kilometer breed, er staat een sterke stroming. De door zeelieden gevreesde. Zandbanken, kapen, rif-

fen, de verraderlijke Boreas. De mist die plotseling komt opzetten en de overkant aan het zicht onttrekt.

Aan weerszijden rijzen de Zuilen van Hercules op: de Rots van Gibraltar in Europa en Jebel Musa in Afrika. Zij markeren het einde van de wereld. Tot hier en niet verder. Wie zich hieraan voorbij waagt, verliest zich in de mist aan gene zijde.

Uit de Middellandse Zee verdampt meer dan de Nijl, de Rhône en andere rivieren kunnen aanvullen; er is een grote instroom vanuit de Atlantische Oceaan. Tegelijkertijd glipt door de Straat van Gibraltar een onderstroom van zwaar, zout water naar de oceaan terug.

Stroom, tegenstroom, wind, tegenwind; het buldert tussen de bergen aan weerszijden van de zeestraat. Je kun je alleen maar schrap zetten en bidden voor je behoud.

Niet ver van Gibraltar, op een rots bij Jimena de la Frontera, heeft iemand zo'n zesduizend jaar geleden een okerkleurig scheepje getekend, het heeft een zeil, roeispanten steken er langs het dolboord uit. Het is de oudste afbeelding van

een zeilschip op aarde. Misschien is het schip bestemd voor visvangst langs de kust, misschien voor verkeer tussen Europa en Afrika – al zijn er geen aanwijzingen dat er zo vroeg al menselijk verkeer tussen de continenten bestaat.

Is de route van Spanje naar Marokko voor een scheepje uit de kopersteentijd al een hachelijke onderneming, de oversteek van de Middellandse Zee naar de Atlantische Oceaan betekent een zekere ondergang. Het einde van de wereld is de verdrinkingsdood die je daar wacht.

Toch raakt iemand als eerste aan de Straat van Gibraltar voorbij. Staalkleurige golven onder zich, hun koude glans. De zee van monsters en verzonken rijken. De zee zonder overkant.

De naam van de kapitein is verloren gegaan in de tijd. Een Kretenzer, weggeblazen door de storm? Een Feniciër anders, die schipbreuk lijdt in de mist? *Een stroming onderzee kloof fluisterend zijn botten af...*

Met de manschappen aan de riemen trekken de Feniciërs aan de Zuilen voorbij, tegen de Atlantische stroming in. Ze stichten de handelspost Mogador op de Afrikaanse kust en de kolonie Gadir bij de monding van de Spaanse

Guadalquivir. De Carthaagse ontdekkingsreiziger Hanno reikt tot aan de Golf van Guinee en komt thuis met verhalen over harige vrouwen en brandende bergen. Herodotus bericht dat Afrika door Feniciërs is gerond, met de kanttekening 'wat ik niet geloven kan, maar misschien een ander wel'.

In 711 na Christus steekt generaal Tariq ibn Zijad aan het hoofd van zeventuizend Berberse soldaten over naar Europa om het land van de Visigoten te veroveren. De stroming trekt aan zijn schepen. Zware zeegang, golven rollen massief, nauwelijks vloeibaar onder de vloot van feloeken door; rij na rij slaat op de dorre kust te pletter. Hij landt op de stranden bij Gibraltar, de rots die zijn naam zal dragen: Jebel Tariq.

De wind slaat op je oren en verstomt je gedachten. Je wilt je ervoor verschuilen, voor de kille levant die door de trechter van de zeestraat blaast.

Navigatie-instrumenten verbeteren en in de middeleeuwen verschijnen er portolaankaarten waarop elke ondiepte en elke kaap van het Middellandse Zeegebied is aangegeven, maar

de Straat van Gibraltar wordt nog altijd angstvallig gemeden. Zeekaarten en zeemansgidsen mogen betrouwbaar zijn, stroming, wind en plotselinge mist zijn dat niet.

Nadat de Moren uit Europa zijn verdreven, verschijnen er vanaf de zestiende eeuw Britse en Hollandse koopvaarders in de Straat – in mediterrane havens wapperen nu naast de Venetiaanse leeuw, het Genuese kruis en de Ottomaanse halvemaan, de Union Jack en het roodwit-blauw van de Republiek.

De binnenzee wordt een Europese zee. Scheepswerven overal, ontelbare schepen varen uit, gloriëren, worden tot zinken gebracht of vergaan in de storm. Zomin als je aan al die prachtige paarden kunt denken die door het oorlogsmonster verzwolgen zijn, kun je je een voorstelling maken van de schepen die ten onder gaan, de krakende galeien, karvelen, galjoenen en windjammers – geduldig wacht de zeebodem ze op.

Met hulp van de Hollanders veroveren de Britten in 1704 de Rots van Gibraltar, om hem nooit meer af te staan. Napoleon, Mussolini en *generalísimo* Franco staren ernaar tot hun

ogen beginnen te tranen; stoïcijns graven de Engelsen zich dieper in in hun rots.

Na de Tweede Wereldoorlog – zevententwintig onderzeeërs alleen al worden tot zinken gebracht in en rond de Straat – keren de koopvaardijschepen terug. Cruiseschepen volgen. Met een rinkelend glas gin-tonic in de hand – *‘Easy on the T, please...’* – trekken de passagiers eerst aan de Zuilen van Hercules en dan aan de ruïnes van Carthago, Troje en Knossos voorbij.

Voor massatoerisme is Gibraltar ongeschikt, al is de Rots een bezienswaardigheid en zijn de weersomstandigheden bij Tarifa aantrekkelijk voor windsurfers. In voorjaar en herfst is de Straat een migratiecorridor voor trekvogels – achter hun verrekijkers en telelenzen zuchten vogelaars uit de hele wereld van oh en ah.

Aan de overkant, op de Afrikaanse kust, wachten Marokkaanse en sub-Saharaanse migranten op hun kans om over te steken. Op een heldere dag is Europa goed te zien, witte gebouwen steken scherp af op de rotskust. Zo dichtbij, een sprongetje maar...

Ze komen in gammele vissersbootjes en zelfs in binnenbanden van vrachtwagenwielen; sinds

de eeuwwisseling zijn een paar duizend van hen in de Straat verdronken. In Ksar es Seghir kijkt een visserman uit over de hoge golven en verzucht: 'Je hebt hier eerder een dode man in je netten dan een vis.'

Aan de overkant, op de begraafplaats van Santo Cristo de las Ánimas in Tarifa, is achter witte paaltjes een hoekje afgezonderd voor de naamloze doden die aanspoelden. Plukjes taai gras buigen in de wind. Op de thermiek zweeft een kolom van gieren en ooievaars rond en rond, in een eindeloze cirkelgang. Diep onder hen blinkt een schip – de veerboot van Tanger naar Algeciras.

HOOFDSTUK 1

De meisjes op het bovendeck vegen hun haren uit hun gezicht. Aan weerszijden van de zee-straat de nevelige blauwe bergketens. De plaatsen waar je nooit zult komen, het leven daar. Ilhams ogen dwalen over het Rifgebergte, het land dat ze achter zich laten. Waarom zijn ze zo lang in Rabat gebleven? Ze hadden de auto, ze hadden naar het zuiden kunnen gaan, naar de woestijn, maar in plaats daarvan hebben ze al die tijd in de stad rondgehangen. Het terras van café Maure; het uitzicht over de monding van de Bouregreg en de Atlantische Oceaan

daarachter. De jongens. Het verbodene bij de boten.

Het voelt als een verlies dat ze niet naar de woestijn zijn gegaan, alsof ze een kans hebben gemist. Ze hadden Saleh mee kunnen vragen, vrouwen in Marokko reizen zelden alleen. De blikken, het commentaar – als het daarbij blijft.

Zes weken zijn ze weg geweest, twee weken langer dan de bedoeling was. Er waren problemen. Omstandigheden. Die zijn achter de rug, het meeste is opgelost.

Saleh komt hun kant op, hij houdt zich aan de banken vast om niet te vallen door het stampen van het schip en de harde wind.

De andere passagiers zitten beneden in de salons. Mannen slapen met hun benen op de versleten banken, kinderen rumoeren, gadeslagen door de vrouwen, afgrondelijk moe. De vage pisgeur overal.

De vrijheid op het bovendek is beter, zo veel mogelijk in de luwte van de stuurhut.

‘Hola chica’s,’ zegt Saleh.

‘Heb je bij hem gekeken?’ vraagt Ilham.

Hij knikt. ‘Maak je niet druk.’

Ze is op onbekend terrein, ze moet hem vertrouwen. Zijn amandelvormige ogen, zijn

heerszuchtig krullende mond; je wilt hem geloven.

Ook Fahd duikt op. Hij stommelt over het dek naar ze toe, een onbekende jongen in zijn kielzog. Hij schuift zelf naast Saleh, de onbekende jongen gaat naast Thouraya zitten. Een lang, vervelend gezicht, gele tanden waar zijn lippen niet helemaal omheen sluiten. Hij schenkt whisky uit een heupflesje in de opening van een colablik.

‘Wie ben jij?’ vraagt Ilham. Ze buigt zich voorover. De wind trekt aan de woorden in haar mond.

‘Mo,’ zegt Saleh. ‘Hij is lachen.’

‘Kan hij zelf niet praten?’ Ze ziet Mo’s adamsappel op en neer gaan terwijl hij drinkt.

Het colablikje gaat rond, de meisjes slaan af.

‘Hij rijdt met mij mee,’ zegt Fahd.

‘O?’ zegt Ilham.

‘Goedkoper dan alleen.’

Fahd krijgt zijn sigaret niet aan, niet in de kom van zijn hand en niet in de beschutting van zijn jasje.

Ilham draait haar hoofd en kijkt naar de kammen op de golven, het zandkleurige Spaan-

se land daarachter. Haar stemming is omgeslagen. Er lijkt iets verstoord. Een orde. Ze begonnen de dag met z'n drieën, Thouraya, Saleh en zichzelf, verenigd in een complot om Murat naar de overkant te krijgen. Eerst hadden ze hem opgehaald in Témara, in de haven van Tanger was nummer vijf, Fahd, erbij gekomen – hij zou het reservewiel mee terug nemen naar Nederland. Murat was weggekropen in de diepe uitsparing voor het reservewiel, waar hij in het donker, met bagage bedekt, de overtocht zou maken.

En nu zijn ze ineens met zes. Het is niet goed. Ze is op 5 januari geboren. Ze zijn thuis met vijf. De ster in de Marokkaanse vlag heeft vijf punten. Vijf is beter dan zes. De Israëliische vlag heeft zes punten, en haar vader haat de Joden.

Ze steken sigaretten aan met de ene die Fahd heeft aangekregen. Thouraya knipt met haar vingers.

‘Woef,’ zegt Fahd, en geeft haar een sigaret. Ilham vraagt er ook een.

Ze zuigt rook in haar longen. Ze denkt aan kanker. Haar oom is gestorven aan kanker. Van de Hoogovens, zegt haar vader, maar feit is dat hij op geen enkele foto staat zonder sigaret.

Het is de schuld van haar oom dat ze in Nederland geboren is. Haar vader belandde in 1975 vanuit Targuist in Frankrijk, toen dat nog gemakkelijk ging allemaal; zijn broer haalde hem over om verder te reizen naar Nederland. Ze werkten in ploegendienst bij Hoogovens en deelden een kamer in Beverwijk. Ze trouwden en werden ontslagen in de staalcrisis begin jaren tachtig. Het leven sloeg ze neer. Haar oom stond weer op, haar vader bleef liggen, hij was de zwakke van de twee. Maar haar oom was dood en haar vader leefde nog.

Ze denkt soms aan een leven als Française. Hoe het geweest zou zijn. Een groot land, meer lucht. Zoals ze aan dek zit, de hemel hoog en ruim boven zich.

Ze hoort Thouraya zeggen: ‘Schuif ’s op, hé...’

Mo grijnst en slaat zijn arm om Thouraya heen. Een mond gemaakt voor het zeggen van kleine, vieze dingen.

‘Met jou willen ze trouwen,’ had haar vriendin ergens in de afgelopen weken tegen Ilham gezegd, ‘met mij willen ze alleen maar vieze shit.’

Ilham had opzijgekeken. Ze bedoelt het vast

goed, dacht ze, en zei: 'Ze trouwen zelfs een hond met een Nederlands paspoort.'

Thouraya duwt de arm van de jongen weg. 'Donder nou 's op man.'

Ilham kijkt naar Saleh. Niks van te verwachten. Ze schuift een halve meter opzij, Thouraya schuift mee.

De jongens lachen erom. Zo werkt het, denkt Ilham, hun ernstige spel; ze moeten wel. Hun begeerte, hun roofzucht, ze moeten het de hele tijd laten zien, het bepaalt hun plaats in de groep. Ze willen wel, de meisjes, ze weten alleen nog niet dat ze het willen. Zij moeten hun vertellen dat ze het willen.

Als hij opnieuw tegen haar aan schuift, staat Thouraya resoluut op en zegt tegen Ilham: '*Yallah.*'

De andere jongens halen haar over om weer te gaan zitten, hij zal z'n gemak houden nu, echt.

Er waait een vlokje as in Ilhams oog. Ze dept het met het puntje van haar mouw.

Saleh zit schuin op de bank en kijkt naar het land dat ze verlaten. Ze weet dat hij plannen heeft om terug te gaan, iets opzetten, in Marokko maakt een jongen als hij misschien meer

kans. De woorden 'jeugddetentie' en 'draai-
deurcrimineel' hangen er niet in een baan rond
zijn leven. Teruggaan, dat was de droom van
hun ouders. Alles wat ze deden en nalieten
stond in het teken van de terugkeer op een dag.
De dag die nooit zou komen.

Uit de naad van zijn Gucci-pet vist Saleh een
jointje. De rook blijft lang in hem, en waait ten
slotte dun en blauw zijn neusgaten uit.

Hij heeft gezegd dat ze zich geen zorgen hoe-
ven te maken. Personenauto's controleren ze
niet. Geen beginnen aan. Busjes, campers, geen
personenauto's.

Hij heeft dit vaker gedaan, zegt hij. Hij zal
tijdens de overtocht checken of alles goed is
met hem. Een flesje water brengen en zo.

Ze kent hem van een trouwfeest in Rijswijk. Al
meteen hoorde ze dingen. Zeven maanden om-
dat hij een zwakbegaafd meisje voor zich had
laten werken; hij wachtte haar op bij het hek
van de instelling en bracht haar keurig op tijd
weer terug. Het duurde lang voor ze het in de
gaten kregen.

Het kon waar zijn, of niet, maar voor een ge-
rucht waren er veel details. Je kon het niet ver-

geten maar er wel langs kijken; het bevond zich altijd ergens in je ooghoek.

Hij had zich over haar en Thouraya ontfermd in Rabat, kort nadat ze waren aangekomen. Hij kende de weg. De Andalusische tuinen in de kashba, het café hoog op de stadsmuur boven de riviermonding en het oude zeeroversnest Salé verder weg, aan de overkant van de rivier. Hij hield de jongens op afstand. Bij bakkers in de kashba had ze wespen zien krioelen op gesuikerde croissants; zo waren ook de jongens.

Alleen die uit Nederland liet Saleh door. Daoud die uit Venlo kwam, Brahim die in een BMW reed. Ook al waren ze in het land van hun ouders en ook al logeerden ze bij familie en herkenden ze zichzelf in de mensen, Marokkanen waren ze niet. Dat deelden ze. Dat ze werden beschouwd als toeristen. Dat ze toeristenprijzen betaalden. Ze waren kinderen van twee koninkrijken, droegen een groen paspoort van het *Royaume du Maroc* en het meniekleurige paspoort van het Koninkrijk der Nederlanden, maar in beide landen waren ze eerst en vooral vreemdeling.

De discussies op het schoolplein vroeger,

in de aula – hoe ze haar plaats had opgeëist. Ilham Assouline, even Nederlands als ieder ander. Hoe ze personalia op hen afvuurde: ik, Ilham Assouline, geboren in het Rode Kruis Ziekenhuis in Beverwijk, havoleerling aan het Kennemer College die 's zomers in dezelfde grauwe zee zwemt als jullie, als ik nu geen Nederlandse ben, wanneer dan?

Ze was boos en hoopvol, tegenstand vuurde haar aan.

Toen boorden zich twee vliegtuigen in het hart van de westerse wereld.

Ze zag hoe de kleine kans, de kier die een mogelijkheid betekende, zich sloot; mensen sloegen hun ogen neer en hielden afstand, alsof haar lichaam van de ene op de andere dag een vijandig object geworden was. De discussie stokte, de oorlogszuchtige taal van het nieuws sijpelde door naar het leven van alledag. Of je bent met ons, zei de machtigste man ter wereld, of je bent met hen. De vliegtuigen, zijn woorden – ze sloegen haar wereld, de hele wereld in twee stukken, in wij hier en zij daar. En Ilham werd *zij*. En haar lichaam werd *daar*. Ze voelde hoe de vijandigheid zich in haar organen nestelde, hoe de angst en de weerzin van

anderen haar infecteerden. Zo werd ze wat anderen dachten te zien, een dubbele transformatie.

Ilham Assouline was een slechte naam geworden.